

משתגעין ומתלהטין תורת האור החיים הקדוש

פרשת חיי שרה

פנינים מובחרים מעובדים
ומתורגמים על פי דברי רבינו

פניני חיים

ב"ש"ם בצלאל - ל"ע נדחה"ח רבי משה שמואל ב"ד בצלאל ז"ל זצ"ל

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ם ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים חי"ו ווייס זצ"ל

'בחסד ואמת יקדמו פניך'

וַיֵּרָץ הָעֶבֶד לִקְרַאתָהּ וַיֹּאמֶר הִגְמִיאֵנִי נָא מֵעַט מִמֶּנִּי מִכֶּדֶךָ. וַתֹּאמֶר שְׂתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתֵּרֶד כֶּדֶה עַל יָדָהּ וַתִּשְׁקֶהוּ. וַתִּכַּל לְהִשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאֵב עַד אִם כָּלֹּ לְשִׁתָּה. וַתְּמַהֵר וַתַּעַר כֶּדֶה אֶל הַשִּׁקָּתָה וַתֵּרָץ עוֹד אֶל הַבָּאָר לְשָׂאֵב וַתִּשְׁאֵב לְכָל גַּמְלִיו (כד יז-כ).

כתב רבינו: וְלֹא שִׁישְׁתָּה הוּא בִּידוֹ, אֲלָא הִיא תִּטְרַח בְּמִצְוָה לְהִשְׁקוֹת צִמָּא לְמִים, "וַתְּמַהֵר וַתֵּרֶד כֶּדֶה עַל יָדָהּ" כִּדִּי שְׁלֹא יִטְרַח הוּא בְּשֵׂאת הַכֶּד לְשִׁתוֹת. וַאֲמָרוּ "וַתִּשְׁקֶהוּ", פְּרוֹשׁ, מִלְּבַד שְׁלֹא טִרַח לְשֵׂאת הַכֶּד, עוֹד לָהּ שֶׁהִיטָה טוֹרַחַת לְקָרֵב לְפִיּוּ הַמִּים שְׁלֹא יִצְטָרֵךְ הוּא אֶפְלוּ לְהִטּוֹת הַכֶּלִי.

וְטַעַם שְׁלֹא אָמְרָה תִּכְף וּמִיד "גַּם לְגַמְלִיךָ" וגו'. לְתוֹסֶפֶת וַתִּרְנוֹת נִתְכַּוְּנָה הַצִּדְקָה, שְׁאִם הִיטָה מִקְדָּמָה לומר "גַּם לְגַמְלִיךָ" וגו' קִדְּם שִׁישְׁתָּה הוּא, יֵשׁ מְקוֹם לוֹ לְמַהֵר לְהַקְלֵ טִרְחָה כִּיּוֹן שְׁעוֹד לָהּ טִרְחַת הַגַּמְלִים, מִה שְׁאֵין כֵּן קִדְּם שִׁתוּדִיעָהּ, יִחַשֵׁב כִּי הוּא זֶה כָּל הַטִּרַח וְיִשְׁתָּה כִּתְּפָצוּ לֹאט לֹאט, וְאַחַר שִׁישְׁתָּה תִּכְף אָמְרָה "גַּם לְגַמְלִיךָ" וגו'.

בפרשתינו אנחנו לומדים על מעשה החסד שעשתה רבקה עם אליעזר, שנתנה לשתות לו ולעשרה גמלים שלו, וזה היה המבחן שהציב אליעזר לראות אם היא ראויה להינשא ליצחק. רבינו הקדוש בדרשו לומד כמה נקודות מהתנהגותה של רבקה, לענין איך עושים חסד בצורה הנכונה.

נקודה ראשונה: רבקה אומרת לאליעזר "שתה אדוני", ורק כשהוא מסיים לשתות אומרת לו "גם לגמליך אשאב", ולכאורה קשה מדוע לא היתה אדיבה לומר לו כבר בתחילה שתתן לשתות גם לגמלים.

אלא שחשבה בליבה, שאם תאמר לו בתחילה שגם הגמלים צריכים לשתות, יסתייג מלבקש ממנה כדי שלא להטריח אותה כל כך הרבה. לכן אמרה לו "שתה אדוני" כלומר: כעת אני דוגאת כי אם לך לבדך, ויש לי את כל הזמן בעולם רק בשבילך, ורק לאחר שהוא סיים לשתות אמרה לו שעכשיו היא תתן גם לגמלים.

נקודה שנייה: רבקה לא הסתפקה בהנחת המים לפניו, אלא היא החזיקה את הכד בידה מתחילת השתיה עד שסיים, וגם הכניסה לו ממש לתוך הפה, כדי שלא יצטרך לטרוח בכלל. **נמצינו למדים:** "חסד כפוי" הוא מה שאדם עושה כי אין לו ברירה וכל כוונתו רק להרגיע את המצפון שלו עצמו, רק לצאת ידי חובתו המינימלית. אבל "חסד אמיתי" הוא מה שאדם מחפש באמת לתת לשני, וחוקר ודואג מה עוד הוא יכול לעזור לשני.

נקודה שלישית: יש שינוי בין שתיית אליעזר לשתיית גמליו. אצל אליעזר נאמר "ותכל להשקותו" - שזמן סיום השתיה שלו היה תלוי ברצונה, לפי שהיא החליטה מתי לגמור לתת לו, ואילו אצל הגמלים כתוב "עד אם כלו לשתות" שסיום השתיה היה נתון להחלטתם.

אלא, ידוע שאדם שבא עייף מן הדרך, ריבוי השתיה עלול להזיק לו. ורבקה עשתה חסד בתבונה והשכל, ששיערה מהי הכמות שהוא יכול לשתות באופן שלא יזיק לו, ולכן כשהיא ראתה שהגיע לשלב שאם יוסיף לשתות עלול להיזקק, מנעה ממנו המים לטובתו. אבל אצל הגמלים שאינם ניזונים מריבוי השתיה, נתנה להם לשתות ללא הגבלה. **נמצינו למדים:** בכל מקרה צריך להתבונן האם לא מזיקים לאדם באמצעות ה"חסד" שעושים עימו, ולזכור את המטרה שהיא לסייע לפי טובת המקבל ורצונו.

גַּר וַתּוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם (כג ד).

קשה, למה הוסיף לומר שהוא "גר", הרי עיקר הטעם שמבקש מהם כיון שהוא "תושב" עמהם. ויש לפרש, "כי חשש לומר על עצמו 'תושב' בעולם הזה, שהוא היפך מדת הצדיקים".

וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לַעֲם הָאָרֶץ לִבְנֵי חַת (כג ז).

קשה, מדוע אברהם השתחוה אליהם רק עכשיו ולא בתחילת דבריו. ויש לפרש, דהיות שהם אמרו לו "נשיא אלוקים אתה בתוכינו", לכן השתחוה וגילה להם היפך דבריהם, כי אינו מחזיק עצמו נשיא להם, אלא שהם אף מכובדים למעלה ממנו.

וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ... וַיִּקַּם הַשָּׂדֶה וַהֲמַעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת קָבֶר (כג יט).

קשה, שהרי כבר כתוב מקודם "ויקם שדה עפרון לאברהם למקנה", ומדוע כפל זאת הפסוק. ויש לפרש, על פי מה שכתבו הפוסקים דישראל הקונה קרקע מגוי בכסף, הקרקע יוצאת מבעלות ורשות הגוי, אבל עדיין השדה הפקר ואינו נקנה לישראל לגמרי עד שיחזיק או שיכתוב לו הגוי שטר. אם כך, יוצא שכאן אברהם אבינו קנה את השדה גם בממון שנתן, שעל ידי כך יצא מרשות עפרון, ובקנין נוסף, חזקה בקרקע על ידי הקבורה. לפיכך חוזרת התורה ואומרת שוב "ויקם השדה", כי דוקא אחרי הקבורה נשלמה הקניה לגמרי.

וַתִּכַּל לְהִשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאֵב עַד אִם כָּלֹּ לְשִׁתָּה (כד יט).

לכאורה היה צריך לכתוב "ויכל לשתות". עוד מדויק, למה אמרה לו רק עכשיו "גם לגמליך אשאב". ויש לפרש, דהיות שמי שהוא עייף מהדרך ושותה הרבה הרי זה יכול להזיקו ולסכנו, ולכן היא נתנה לו לשתות רק בשיעור המספיק שלא יזיקו, וזה הפירוש "ותכל להשקותו" - כמות מוגבלת לשתיה.

ולצד זה, כדי שלא יחשוב שהיא עושה כך מחמת שאין ברצונה לטרוח הרבה, לזה הוסיפה ואמרה "גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות", שלגמלים הוא נתן לשתות הרבה עד שיכלו לשתות, ומזה ילמד שמה שנהגה איתו כן, היה לצד הרחמנות והאהבה, ולא מעצלות.

וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהָיָה עֹמֵד עַל הַגַּמְלִים עַל הָעֵינָן, וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה' לְפָנֶיךָ תַעֲמֹד בַּחוּץ (כד ל-לא).

קשה, דהרי סדר הדברים נראה הפוך, דמקודם ראוי לומר - "למה תעמוד בחוץ", ואחר כך - "בא ברוך ה'". ויש לפרש, בהקדם מה שאמרו חז"ל, דהיות שאליעזר ראה שלבן רץ לקראתו להזיקו, תיכף הזכיר והוציא בפיו שם המפורש, והעמיד את הגמלים באויר, והוא היה עומד על הגמלים. לכן אמר לו "בא ברוך ה'", שיירד מהאוויר ויבוא לקרקע, ואחר כך אמר לו "למה תעמוד בחוץ", שיכנס לביתו.

עוד יש לפרש, דלבן אמר לו שהטעם שהוא קורא לו לביתו, לא כדי שיתאכסן אצלו ויאכל וישתה בביתם, רק נותן לו מקום כדי שלא יעמוד בחוץ, אבל הוא צריך לדאוג בעצמו לצרכיו, והודיע הכתוב בזה "כי עיני רשעים תכלינה".

צדיק שכל ימיו חפץ בטוב ולא השלים ימיו, מקבל שכר כאילו חי כל אותן שנים

✳

ויהיו חיי שנה מאה שנה ונעשרים שנה ושבוע שנים שני חיי שנה (כג א): ולמה שפירשתי ששל יד סבת הבשורה עלו לה חיי פחות ממה שהיה, וכן להודיע משפט החסד אשר נשפט הקדוש ברוך הוא לדידיו, כי כל צדיק שלא השלים ימיו לסבה ידועה, לא יגרע ה' מצדיק מה שהיה מרויח אלו חי שניו שלמים, וישלים לו שָכָרו על השנים שלא פָּעַל בהם דָּבָר, כי יאמר אֵלֵיו אֱלֹהֵי הַיִּיטִי חַי תִּאֲמָנִי הֵיטֵה לְסָגֵל דָּבָר טוֹב. והוא אומרו "שני חיי שנה", כִּן אֵל הַשָּׂאֵר שָׁפֵל שְׁנוּתֶיהָ הֵיטֵם מִמֶּנָּה וְהֵאִירוּ מִקְבֻדָּהּ.

בספה"ק ישמח משה הביא דברי רבינו, והערה מקורם בדברי המדרש (תנחומא תשא ג): "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל" (קהלת ה, יא), אמר רבי לוי, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלין למלאכתו, עם שהן עושין נטל המלך אחד מהן וטייל עמו. לערב באו הפועלין ליטול שכרן, בא אותו פועל שטייל עם המלך ליטול עממן שכרו, ושמא יכול המלך לומר לו אתה לא עשית עמהם אלא שתי שעות טול כפי מה שעשית, אף הוא יכול לומר למלך אלולי אתה שבטלתי וטיילתי עמך היה שכרי מרובה.

וכך הקב"ה יתברך שמו. 'המלך' זה הקב"ה, והפועלין אלו עמלי התורה. מי שיגע בתורה חמשים שנה ומי שיגע בתורה עשרים או שלשים, יכול לומר אלולי שסלקתני הייתי עוסק בתורה, לפיכך אמר שלמה "אם מעט אם הרבה יאכל", שמתן שכרן שוה, עכ"ל. ועיי"ש בישמח משה שנשא ונתן במשל זה.

ובספר חסידים (סי' רכ"ב) כתב: ואותן הנהרגים [על קידוש ה'], עודפים עליהם שכר, כנגד חיי עוה"ז שלא קבלו. ועולה מדת הדין לטעון כנגד הרשעים, אם היה מביאן לידי מחשבה ונסיון, שלא היו יכולים לעמוד, ולקבל פורעניות כנגד הנסיון שלא יוכלו לעמוד, ויכולים לומר הצדיקים שיש להם שכר, גלוי וידוע לך, אם היינו באים לידי נסיון, היינו יכולים לעמוד ולא היינו חוטאים, עכ"ל.

ובמגדנות אליהו (רובינשטיין, גליונות האוה"ח) הסמיך לדברי רבינו ממה שכתב הט"ז (יור"ד סי' שד"מ סק"א), על מה שכתב השו"ע שם, שבהספד על המת אסור להפליג בשבחיו יותר מדאי, אלא מזכירין מדות טובות שבו, ומוסיפין בהם קצת, רק שלא יפליג.

והקשה הט"ז, מה לי שגר מעט מה לי שגר הרבה. ותייר, שדבר מסתבר הוא שכל מי שעושה איה מצוה, כגון צדקה וכיוצא בה, באיה שיעור, בודא אם היה בא לידו דבר הצורך קצת יותר, ודאי לא היה מניח מלעשות גם אותו השיעור, כי לא היה משחית בעבור דבר מעט יותר, וע"כ נחשב לו כאלו עשאו ואין כאן עדות שגר עליו. והוא כדברי רבינו [אלא שבאדם פשוט משערים שהיה עושה קצת יותר כמ"ש הט"ז], ואילו בצדיקים לפי מעלתם משערים שהיו עושים הרבה והרבה יותר, כמ"ש רבינו].

והוא ע"ד שאמרו חז"ל (ברכות ו, א) חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. וכ"כ אדמו"ר בעל ה'שפע חיים' מצאנו זצ"ל (דרוש פסח שני תשמ"ג) הסביר בזה את שיטת הפוסקים שצדיקים אינם מטמאים במיתתם, דכיון שנחשב להם כאילו ממשיכים לקיים מצוות, הרי הם ממש כחיים, ולא נאמר בהם "במתים חפשי" - כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן המצוות (שבת ל, א), והאריך בזה. ולפי זה מזוקק היטב לשון רבינו 'שכל שנותיה היו חיים ממנה', שגם שנים אלו נחשבים כאילו היא חיה ממש. וראה בשערי אורה (תשע"ג) מה שהביא בזה בשם כ"ק אדמו"ר בעל ה'דברי יואל' מסאטמר זצ"ל.

וראה עוד בדברי רבינו בפר' כי תשא (לא, טז): 'וכפי זה, איש ישראל ששמו אפילו שבת אחת ומת, אין מנכין לו משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם'. עכ"ל. ולפי הנ"ל הרי כוונתו מבוארת, שאכן יקבל שכר כאילו שמר כל השבתות של כל ימי עולם.

כמה הערות בדיני דבר מצרא במערת המכפלה

וַיָּמָן לִי אֶת מַעְרַת הַמִּכְפָּלָה וגו' (כג ט): עוד יש לחוש שְׁמָא יַעֲרַעְרוּ אַחֵר הַמִּכְר מִדִּין הַמִּצְוָה, אִי שִׁינָא אַחֵר כֶּף שֵׁטֶר שֶׁעָבַד עַל הַקֶּרֶקֶה הָהוּא וַיִּטְרְפוּהוּ מִיַּד אֲבָרְהָם, לָזֶה נִתְחַכֵּם לְתַקֵּן כָּל זֶה וְאָמַר לְשׁוֹן מִתְנָה וּמִכָּר, הַכֶּנָּה בָּזָה, שֶׁיַּעֲשֶׂה אִפֵּן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵיהֶם וְהוּא הַחֲלִיפִין.

רק בשדה העומדת לזריעה איכא בר מצרא: בספר אילת השחר עה"ת (להגרא"ל שטיינמן זצ"ל) העיר יפה ע"ד רבינו, מדברי התוס' (ב"מ קח, ב ד"ה ארעא) ד'דינא דבר מצרא' הוא דוקא בשדה העומדת לזריעה ולא בביתים, מהאי טעמא דבשדה יכול לטעון ולומר דיכול לחורשה כולה בבית אחת. ולכאורה גם במערה העומדת לקבורת מתים לא שייך דינא דבר מצרא, כיון דלא שייך טענה שרוצה בית קברות סמוך, ולמה אברהם חשש מטענה דבר מצרא.

ויש לתרץ: א. אין הכי נמי דעל מקום קבורת שרה ליכא טענת בר מצרא, מ"מ הא איכא טענת בר מצרא על שאר השדה שקנה אברהם. ב. רבינו אזיל אליבא דהילכתא דלא קי"ל כהתוס' (עיי' בחו"מ סי' קע"ה).

בקונה מעכו"ם ליכא דינא דבר מצרא: בברכת שמעון העיר, מדברי הגמ' (ב"מ קח, א) דכשירשאל מוכר לעכו"ם, ליכא עליו טענת בר מצרא, כיון דעכו"ם אינו בגדר החיוב "ועשית הישר והטוב". אם כן, מפני מה חשש שיטענו עליו מכח דין בר מצרא. ותייר, שאברהם אבינו היה לו כבר דין ישראל עכ"פ לחומרא.

אמנם, יש להעיר עוד מדברי הגמ' שם, דגם בישראל הקונה מן העכו"ם ליכא דינא דבר מצרא, דיכול לומר לו שעשה לו טובה שהבריח את העכו"ם מגבולו, והרי הוא כמו שהבריח את הארי משדהו, ואם כן כשקנה אברהם מעפרון נמי ליכא דינא דבר מצרא.

והאמת שרבינו גופיה מתייחס לזה בפרשת ויחי (מט, לב) בביאור דברי יעקב שאמר "מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת", וז"ל: אחר שרמזו להם הקנאת זכות המערה לו לבדו, חזר על פרט אחד שישנו בערעור על המערה, והם בני חת שיכולין לערער מדינא דבר מצרא, ויוציאנה מידם. והגם שכפי הדין אין דין המצר בלוקח מן הנכרי, זה דוקא אם המערער ישראל, והטעם כמו שאמרו בש"ס (ב"מ קח, ב) דאמר ליה אריה אברחי לך ממצרך, אבל במציאות שלפנינו אין טעם זה צודק, והנכרים יטענו דין המצר להוציא מיד בני יעקב. לזה אמר "מקנה השדה מאת בני חת", באופן שאין להם דין בר מצרא. ועיי' מה שכתבתי בפרשת חיי שרה. עכ"ל.

והיינו, דכשהמערער הוא גוי, איכא שפיר דינא בר מצרא, דאין גוי אחר נחשב אצלו כארי שיוכל לומר לו שהבריח לו ארי מחצרו.

הרי אברהם שילם הרבה יותר מהמצרנים: בספר חשוך חמד (ב"מ שם) הקשה על רבינו, שהרי אברהם אבינו שילם הון עתק על המערה, ואם כן גם בעל המיצר יצטרך לשלם לו סכום זה ומסתמא לא יעשה זאת, וכשהמצרן אינו חפץ לשלם הסכום שהלוקח חפץ לשלם ליכא להאי דינא, ואם כן מה חשש אברהם מטענת בר מצרא. ותייר, שכל פרטי ההלכות של בר מצרא לא נאמרו ולא שייכים לאומות העולם, שאינם מוזהרים כי אם בעיקר הדין ולא בכל הפרטים, ולכן היו המצרנים מעכבים גם אם לא היו משלמים כמותו. וצוין ללשונו של התרומת הדשן (סי' של"ח) 'ובדיניהם נמי נוהגים דיני דבר מצרא במקצת'. ועיי"ש באריכות בענין זה.

במוכר לתלמיד חכם ליכא בר מצרא: בספר שפתי צדיק (אות ו') העיר, דמבאר בשו"ע, דבמוכר לתלמיד חכם ליכא דינא דבר מצרא. והטעם, דבדאי יהיה להם טובה מזה. והנה הם אמרו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", ומוכח שודאי ידעו בערכו הרם [וכמו שפירש רבינו], וא"כ לא יכלו לטעון טענת מצרא.

אם כי יש להעיר, דאברהם לא נתיישב לדור שם, שהרי מיד אחר קבורת שרה חזר לבאר שבע, כמ"ש הרמב"ן (פס' ב'), וא"כ לא היה להם מתי ללמדם, ולא שייך הסברה שיהנו ממנו. אך עדיין י"ל, שדרך הוא שאדם בא לפרקים לבקר ולשהות אצל נכסיו, ושפיר קשיא קושיית השפתי צדיק.

ותירץ, דכל השינוי אצל תלמיד חכם, היינו דווקא כיון שהוא ילמד אותם תורה שהיא יקרה ושווה מכל, וכאן לא שייך טעם זה, כיון דאסור ללמד תורה לעכו"ם, ושפיר איכא בר מצרא.

אולם, יש לציין מדברי התוס' (חגיגה יג, א ד"ה אין מוסרין) שאת השבע מצוות שיש להם, מותר ומצוה ללמדם, א"כ הרי יש גם לעכו"ם הנאה משכנותו של ת"ח שילמדם השבע מצוות. וי"ל, דמ"מ אצלם אין התורה שוה ויקרה מכל, שהרי אינם משיגים כלל ערך התורה, שהרי כולם פה אחד מיאנו לקבלה בשעה ששאלם הקב"ה בשעת מתן תורה.

מאות מנייני שיעור והונח תורת האור החיים הקדוש מניינים:

עם הספר 'כל הכתוב לחיים' הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר 'אור החיים' הקדוש, פרגיש' 'מתקנות ועריכות' בדברי האור החיים הקדוש, וסגולים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד בכדי ש'שיתגשגש' ו'תתלהט' אחריו.

להשיג בכל חנויות הספרים, או בקו ה'מורשת' 0733.713.620

מתקנות ועריכות טוב התורה

אור החיים – ספרו הקדוש על התורה

מאמרים משובבי נפש להתלהט ולהתקדש בלימוד אור החיים הקדוש

קדושת הספר

לא לנו הזכות, אף לא יכולת הביטוי, להגדיר את קדושתו הנשגבה של הספר 'אור החיים', אשר סמוך להדפסת מהדורתו הראשונה כבר הכירוהו - לא רק כפירוש בהיר על התורה, אלא כספר קדוש שסגולתו רבה. בהסכמותיהם של גדולי הדורות למהדורותיו השונות של הספר, עיטרוהו בכתר של קדושה.

לדוגמא: הרה"ק רבי אריה לייב מוואלטיש (תלמידו של הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע) בהסכמתו (למהדורת זאלקווא תקנ"ט), שציין את 'הפירוש הקדוש' 'אור החיים', וכן הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא ז"ע בהסכמתו למהדורת סלאוויטא תקע"ט, ובאותו לשון הרה"ק רבי ישראל מפינקוב ז"ע (בנו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע), וכיוצא בהם הרה"ק רבי ישראל מריזין ז"ע בהסכמתו למהדורת טשערנובין תר"י.

וכן במקומות שונים שהביאו מדברי רבנו בספריהם שייחסו תואר 'קדוש' לספרו [ראה ב'בת עין' (פרשת שמני) להרה"ק רבי אברהם דוב מאווריטש ז"ע (תלמידים של הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל ז"ע והרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע), שהביא מדברי רבנו וכתב: "עויין שם בלשונו הזך והקדוש ז"ל". דוגמא נוספת ב'מהר"ם שיק על התורה' (פרשת עקב), שהזכיר את ש"מובא בספר הקדוש 'אור החיים'"].

ורגילים היו כל גדולי ישראל, שכל אימת והזכירו את הספר 'אור החיים', צירפו ואמרו עליו 'הקדוש'. כי במקביל להיותו 'כתר הפשט' הגדירוהו כ'סמל הקדושה', כי קדושהו שמים ורבנו בכל אתרא.

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב ז"ע התבטא כי רק מחמת קדושתו המופלגת של הספר 'אור החיים' התירו להדפיסו ביחד עם החומש.

וראה ב'ויקח משה' (פרשת בשלח) להרה"ק רבי משה מראדוביץ ז"ע, שכתב: 'הצצתי וראיתי את גודל מעלת קדושת פנימית הספר הקדוש 'אור החיים' על פסוק 'ד' ימלוך לעולם ועד', אשר טמון בקרבו חכמת אמת"'].

ספרים בודדים התקבלו בעולם כולו שאין מזכירים אותם ללא שמוסיפים תיבת 'הקדוש', וגושפנקא שמימית זו אינה מושגת בגדר אנושי. יש אומרים, כי שלושה ספרים הם: 'אור החיים הקדוש' 'אלשיך הקדוש' ו'של"ה הקדוש', הגם שאין לכך מקור כתוב בספריהם

ספרים וסופרים' להגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, ששמע מהרה"ח רבי ליפא שוואגער ז"ל, נכדו של הגבאי רבי דודא. במקום אחר הובא משמו, שגם הספר השני לא קיבל את הסכמת הרה"ק מהוסיאטין, בנמקו שנכתב כולו ברוח הקודש - ולא דק ותפוס לשון ראשון).

ועוד יסופר, כי הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן מפאפא (מונטריאול) זצ"ל הגה ברעיונו לערוך חיבור ופירוש על הספר 'אור החיים' הקדוש, ושיגר ציר שלוח לשאול את פי קדשו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע. נענה הרבי ואמר שיגידו לו, "ער זאל זיך אפלאזען דער פון" [שיניח ולא יעסוק בכך] (רשימות הרה"ח רבי משה אונגר שיחי', ששמע מפי הרב מפאפא).

גם אדם נוסף שבא ושאל בעצת הרה"ק מבעלזא, אם ללכת אחר נפשו שחשקה לערוך פירוש על ה'אור החיים' הקדוש, נענה באותו סגנון: "טוב יותר שתעשה פירוש על ספר אחר" ('בקדושתו של אהרן', בשם הרה"ח רבי מרדכי פעדער שיחי').

עוד לפני מלחמת העולם השנייה, בשבתו על כס ממלכתו בבעלזא גופא, הגיע אליו הגה"ח רבי יחיאל מיכל האלענדער זצ"ל, מדייני העיר טארנא ומגדולי עדת חסידי בעלזא, והציע לפניו שני חיבורים שכתב, 'ש"ת אמרי כהן' ופירוש על ספר ה'אור החיים' הקדוש. אמר לו הרה"ק מבעלזא: "על התשובות אתן לך הסכמה, אבל הפירוש על ה'אור החיים' הקדוש זאלט איהר לייגן אין א זייט. דער 'אור החיים' הקדוש דארף נישט קיין פירוש" --- (רשימות הרה"ח רבי משה אונגר שיחי', בשם הרה"ח רבי שלמה האפמאן ז"ל. חיבור זה מוזכר גם ב'אנציקלופדיה לחכמי גליציה' (חלק ב') להרה"ח רבי מאיר ונדר שיחי').

מאידך, ראוי לציין לדברים שכתבו בני כ"ק האדמו"ר רבי ברוך מסערט-ויזניץ זצוק"ל, בהקדמת ספרו 'מקור ברוך', שהיה לאביהם חיבור ערוך ומוכן על הספר 'אור החיים' הקדוש ונאבד במלחמה [ראה המובא בספרנו 'נר המערב', שאף אביו הרה"ק רבי ישראל מויזניץ ז"ע כתב הערות וחידושים על גליון ה'אור החיים' הקדוש שלון].

כאמור, דברים אלו שנאמרו לפני שנים רבות ראויים ומותאמים היו לשעתם, ולא כן בשנים אלו שהתירו גדולי ישראל ואף עודדו וחזקו את אלו שמשמים הועידו להם מלאכת קודש זו - כאשר יסוקר עוד.

של צדיקים, אך מציאות היא ואי אפשר להפריכה, ותא שמע מהמעשה בהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע, המתואר בשורות אלו.

מסופר, כי פעם שמע הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע את אחד החסידים המצטט מהספר 'תניא הקדוש' - להרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי ז"ע - וגער בו, באמרו כי אין קוראים 'קדוש' אלא לשלושה ספרים הנ"ל. לאחר מכן התחרט על שנבזק בדבריו שמץ של זלזול בקדושתו של בעל ה'תניא' והתענה בגין כך תעניות רבות ('עדן ציון' לרבי ישעיה הלוי הורוויץ ז"ל, ירושלים תשי"ג, ששמע מהאברך רבי חיים דוד ז"ל, מבני ישיבת 'חת"ם סופר' בצפת, ששמע בין חסידי צאנז).

מחמת קדושה נשגבה זו שיחסו לספר 'אור החיים', נמנעו צדיקים בדורות הקודמים מלהסכים על ביאורים שנכתבו לספר. רק בשנים האחרונות, כדי לקרב רבבות יהודים ללימוד בקביעות ב'אור החיים' הקדוש, התירו והסכימו לכך.

הוא אשר יסופר:

אל הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין ז"ע הגיעו ביום אחד שני יהודים, ובפי שניהם בקשת הסכמה לספר שעמדו להוציא לאור. הראשון הכין וערך לדפוס את הספר 'פרקי הנאזר', על הלכות שחיטה בדרך החסידות, מכתבי הרה"צ רבי אליעזר שו"ב דזיטאמיר זצ"ל, על פי מה שקיבל מרבו הרה"ק בעל ה'אור המאיר' ז"ע. השני, היה תלמיד חכם מופלג שעמל וחיבר פירוש על הספר 'אור החיים' הקדוש.

הגבאי, החסיד רבי דודא שוואגער ז"ל, שניצב על עמדו על פתח הכניסה לחדר הרבי, סבר בינו לבינו, כי מסתבר שהרבי ידחה את הבא לבקש הסכמתו לספר על הלכות שחיטה בדרך החסידות, שכן זהו ספר בלתי שגרתי, ואילו הספר השני יזכה להסכמתו בנקל.

מה רבה היתה הפתעתו, שהראשון התקבל בחביבות יתירה והתבטא על הספר 'פרקי הנאזר' שכולו נכתב ברוח הקודש, ואף התיר שיכתבו הסכמה בשמו (כי כן היה מנהגם של צדיקי בית ריזין, שהגבאי היה כותב בפקודת הקודש), ואילו המחבר השני נדחה מעם פניו בסירוב מוחלט.

לאחר שיצא, הפטיר הרה"ק מהוסיאטין: "המחבר הלז אינו מבין אפילו תיבה אחת מדברי ה'אור החיים' הקדוש" (הגדת 'מפי

הנהגה פלאית בשידוכים

בפרשתינו למדים על אברהם אבינו ששולח את עבדו אליעזר לחפש שידוך עבור בנו יצחק, ואומר לו אברהם: "ה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלְדֹתִי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְיִרְעָךָ אֶתְּןָ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת, הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מֵשָׁם". וכשאליעזר בא לבצע את השליחות, הוא מבקש: "ה' אֱלֹקֵי אֲדֹנָי אֲבִרְהָם, הִקְרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם, וְעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אֲבִרְהָם".

ומבאר רבינו מה היה הצורך שאליעזר יתפלל, והלא כבר הבטיח לו אברהם שה' ישלח לו מלאכו לפניו. והנה לשון קדשו: בטוח היה אליעזר באדונו שתפילתו מקובלת, אשר התפלל "הוא ישלח מלאכו" וגו', והוסיף הוא להתפלל שיהיה הוא ראוי ליעשות הדבר על ידו, כי ימצא לפעמים שתהיה מניעה לקיים דברי התפלה מצד האמצעי, לזה התפלל לאלוקי אדונו שיקרה לפניו.

מסופר, שהאדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלזא זכותו יגן עלינו, הכריע על פי דברי רבינו, בשאלה שהוצעה לפניו בעניני שידוכים, וכדלהלן:

בחור אחד שהגיע לפרקו, והציעו להוריו שידוכים שונים עבורו, היו שתי הצעות שצדו את לב אביו ונמשך אחריהן במידה שווה. מתוך שלא ידע להחליט, נכנס אל האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא והניח על שולחנו את שתי ההצעות, באומרו כי אין לו עדיפות לאחת מהן, ורצונו שהרבי יורה לו מהי ההצעה הנכונה והראויה להתקדם בה.

השיב לו הרבי מבעלזא, שאין הוא נוהג להתערב ולהכריע בעניני שידוכים, והעניק לו ברכת קדשו שמשמים יעזרו לו ויכוונוהו לזיווג הנכון.

המשיך הרבי מבעלזא לשוחח עם האיש, ובתוך הדברים שאל אותו מי הם השדכנים שהציעו את שתי ההצעות. השיב האיש, כי ההצעה הראשונה הוצעה לו על ידי שדכן פלוני, ואילו ההצעה השנייה הוצעה לו על ידי הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסאהן זצ"ל, ראש ישיבת טשעבין.

נענה הרבי ואמר: למרות שגם השדכן של ההצעה הראשונה הוא יהודי נאמן מאד, אבל את השדכן של ההצעה השנייה אני מכיר והוא מוצא חן בעיני יותר.

הוסיף הרבי את דברי רבינו האור החיים הקדוש, ואמר: "נראה מדברי האור החיים הקדוש, כי השדכן יכול להשפיע בגלל זכויותיו ולהועיל, או להיפך, לקלקל שידוך, ולכן אליעזר עבד אברהם התפלל שלא תיגרם תקלה בגינו".

הבין האיש מדברי הרה"ק מבעלזא כי רומז הוא לו, שלמרות שאינו מתערב בשידוך עצמו, הוא מורה לו עצה טובה ומרמז לו להיכן דעת קדשו נוטה - ובית נאמן קם בישראל (מקור: אמרות טהורות - בפרשתינו).

נערך מתוך שיעורי אור החיים מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

"ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת": קשה, למה כתיב 'יוצאת' בלשון הווה ולא 'יצאה' בלשון עבר. אלא, כיון שאליעזר התפלל שרוצה למצוא כלה ליצחק, הרי זה ברור שרבקה אמנם לא היתה כל סיבה לצאת החוצה, אלא אך ורק בגלל שאליעזר התפלל, עשה ה' ככה והנה לפתע רבקה יוצאת שלא ברצונה, בשביל מטרת השידוך שיוכל אליעזר לראותה.

עלינו לקיים מנהג אבותינו בידינו, כשיוצאים לעסק, ובמקרה נפגשים בענין פלא, לא לתלות במקרה, אלא לחדד ולהחדיר בלב בהרגשה אמיתית שהכל ביד ה'. שהרי מה שרבקה יוצאת, היה רק מכח תפילת אליעזר, והשי"ת מסובב הסיבות פעל ועשה הכל לטובת הדבר, ואין כאן מקרה סתם, וכך גם בכל פרט ופרט, ועל כל צעד ושעל מחוייב כל אדם להתבונן ולהרגיש ולהתפלאות מכך.

וכן נראה מכאן יסוד גדול בכח התפילה, שאליעזר תיכף ידע שנשוע, כי לאחר שהתפלל, האמין שיותר אין להסתפק בדבר.

"הגמניאי נא מעט מים": למרות שמתחילה אמר "הטי נא כדך ואשתה", חזר בו ואמר "מעט", והיינו בגלל שראה את הפלא הגדול שעלו המים לקראתה, ובוודאי היה כהוכחה משמים לאות ולסימן, כי זאת האשה כשירה וצדקת, וראויה ליצחק, כי שניהם מזרע קדוש וברוך, וכיון שזהו הזיווג, שוב אינו רוצה למצוא אחרת, לכן "הגמניאי נא מעט", ודי בכך. לא כן רבקה השיבתו, "שתה" והשקתו במו ידיה.

"ולרבקה אח ושמו לבן וירץ... ויהי כראות הנזמים": הנה ברשעים מצינו כתוב "נבל שמו"; "גלית שמו", ובצדיקים כתוב להיפך "שם האיש אלימלך"; "שם האיש בועז"; "ושמו מרדכי", ומדוע איפוא זכה לבן הארמי להיות שמו הולך לפניו.

עוד מדויק, ברש"י מובא מהמדרש, שכשראה לבן הנזם רץ אליו, אם כן למה כתוב מקודם "ולרבקה אח", היה לכתוב קודם שראה הנזם ורץ.

אלא, כי מאחר שרבקה אומרת שפגש בה אחד בחוץ ושאלה על קירבתם, נתעורר בו בלבן הרשע קנאת השם בריתא דאורייתא לתפוס מי הוא זה שרצה לעשות דבר מה עם אחותו.

מפני כן, כיון שעשה מעשי צדיקים ובאמת סבר כך, נטל שכרו בכך שהתורה אומרת עליו "שמו לבן", כמו שנאמר על צדיקים. ללמדנו, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ובריה, וזכה להיחקק בתורה שהוא נצחיות, ממחשבה אחת טובה, ואפילו שלא היתה נכונה ואמיתית.

"הגמלים על העין": אמרו חז"ל, כשראה אליעזר שלבן בא אליו להזיקו, הוציא בפיו שם המפורש, ומיד הגמלים עלו באויר ואליעזר היה עליהם. זהו שכתוב, "עומד על הגמלים", הם היו "על העין" והוא עומד עליהם. ובכן מובן למה אחר כך אמר לו, "בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ", הגם כי לפי סדר הדברים היה ראוי להיות שמקודם ישאל למה תעמוד בחוץ, ואז יאמר בא ברוך ה'. אלא כיון שהיה אליעזר גבוה באויר, לכן אמר לו לבן, בא - רד נא אלינו, ואז שאל למה תעמוד בחוץ.

זכותו יגן עלינו זכרוננו צדיק לברכה